

Yleinen jalostusstrategia

1 Taustaa

Suomen Kennelliiton jalostusstrategia koskee kaikkia rotuja. Se on sopusoinnussa Kennelliiton yleisten ja jalostusta ohjaavien sääntöjen ja ohjeiden kanssa. Lisäksi jalostusstrategiassa on otettu huomioon eläinsuojelulaki, erityisesti sen 8 § (Liitteet 1 ja 2), sekä lakia täydentävän eläinsuojeluasetuksen 24 § (Liitteet 1 ja 2). Jalostusstrategia noudattaa Fédération Cynologique Internationalen (FCI, kennelliittojen kansainvälinen kattojärjestö) kasvatusta ohjeistavaa Breeding Rules -säännöstä ja on linjassa FCI:n yleisen jalostusstrategian (Liite 3) sekä Euroopan Neuvoston lemmikkieläinten jalostusta koskevan päätöslauselman kanssa (Liite 4).

2 Koiranjalostuksen tavoitteet

Koirankasvatuksen ja koirarotujen kehityksen tulee perustua pitkän tähtäimen päämääriin ja terveyden ja pitkäikäisyyden vaalimiseen niin, että kasvatusta ei johda sairauksiin, liioiteltuun rakenteeseen, luonnehäiriöihin tai käyttöominaisuuksien huonontumiseen. Tämän mahdollistamiseksi tulee myös rodun perinnöllisen monimuotoisuuden olla riittävän laaja.

Jalostuksessa ja pennutuksessa tulee varmistaa sekä syntyvien pentujen että niiden emän hyvinvointi.

Jalostuksen ohjenuorana pidetään rotumääritelmiä, kuitenkin liioittelematta mitään niissä mainittua ominaisuutta.

Jalostuksessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin, tällä hetkellä useaa rotua koskettaviin, parannusta vaativiin asioihin:

- hyvinvoinnin ja normaalin lisääntymisen vaarantavat liioitellut anatomiset piirteet
- perinnöllisen monimuotoisuuden vähenemisestä johtuvat ongelmat, kuten perinnöllisten vikojen ja sairauksien yleisyys sekä immuunipuolustukseen ja lisääntymiseen liittyvät ongelmat
- hermorakenteeltaan ja toimintakyvyltään heikkojen sekä arkojen koirien liian suuri osuus
- käyttöominaisuuksien heikkeneminen ja sitä kautta rodunomaisen luonteen muuttuminen

3 Jalostuksen ohjaus Kennelliitossa

Kennelliitossa jalostusta ja koirankasvatusta ohjataan paitsi yleisillä säännöillä ja ohjeilla, myös rotukohtaisilla Perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelmilla (PEVISA). Ohjelmilla pyritään varmistamaan, että rodussa esiintyvät yleiset sairaudet saadaan hallintaan eivätkä ne pääse runsastumaan. PEVISA-ohjelmat ovat rotujärjestöjen vastuulla, mutta Kennelliitto hyväksyy ohjelmat ja seuraa niihin kuuluvien rotujen kehitystä.

Rotujärjestöt ja niiden alaiset rotua harrastavat yhdistykset vastaavat omien rotujensa jalostuksesta, tiedonkeruusta ja jalostusta koskevista tarkemmista ohjeista sekä jalostusneuvonnasta. PEVISA-ohjelmien lisäksi rotujärjestöt seuraavat rotujensa tilaa ja laativat roduilleen jalostusstrategiat, jotka sisältyvät Jalostuksen tavoiteohjelmiin (JTO). Ohjelmat laatii rotujärjestö ja hyväksyy Kennelliitto.

Rotujärjestöjen jalostustoiminnan tulee perustua rodun PEVISA-ohjelmassa ja JTO:ssa esitettyihin tavoitteisiin ja keinoihin. Näitä sovelletaan esimerkiksi rekisteröintiin liittyvien PEVISA-ohjelmasta poikkeamisten käsittelyssä. Näihin poikkeuslupa-anomuksiin liittyvien kannanottojen tulee perustua siihen, täyttävätkö koirat tai yhdistelmä rodun JTO:n jalostusehdot vai aiheutuuko niiden jalostuskäytöstä jotain ilmeistä ja vakavaa geneettistä riskiä.

4 Jalostusstrategia

Kennelliiton yleinen jalostusstrategia perustuu seuraaviin pääkohtiin:

- Rotujärjestöjen laatimat JTO:t ja PEVISA-ohjelmat, jotka sisältävät rotukohtaiset jalostuksen painopisteet, tavoitteet ja rotujärjestöjen toimenpiteet
- JTO:aan perustuva rotukohtainen rotujärjestön ja Kennelliiton jalostusneuvonta
- Tehostettu käyttäytymis- ja terveystiedon kerääminen ja tilastointi: internetkyselyiden kehittäminen
- Vapaaehtoinen luonne- ja terveysohjelma
- Suositukset ja perusvaatimukset jalostukseen käytettävien koirien ominaisuuksille
- Rajoitukset yksittäisten koirien jälkeläismäärälle sekä yhdistelmien sukusiitosasteelle
- Harkitut risteytykset rotujen ja rotumuunnosten välillä (FCI-ohjeistus: Liite 5)
- Pennunostajien, koiranomistajien, kasvattajien ja ulkomuototuomarien tietotaidon lisääminen (ohjeistus ulkomuototuomareille: Liite 6)
- Yleinen tiedotus koiranjalostukseen liittyvissä asioissa
- Kansainvälinen yhteistyö rotumääritelmien muokkaamiseksi ja tarkentamiseksi sekä risteytysten toteuttamiseksi
- kotimaisten rotujen vaaliminen

4.1 JTO ja PEVISA-ohjelmat eli jalostuksen ohjaus rotujärjestöissä

Rotujärjestöt on veloitettu laatimaan rodulleen/roduilleen JTO:n, jos rodun yhteenlaskettu viiden vuoden rekisteröintimäärä on yli 50 koiraa tai rotu kuuluu PEVISA-ohjelmaan. Jos rotujärjestö ei laadi ohjelmaa, Kennelliitto ohjaa rodun jalostusta ja tekee rodulle JTO:n sekä laatii tarvittaessa rodulle myös PEVISA-ohjelman. Vähälukuisille roduille, joissa rekisteröinnit jäävät alle 250 viidessä vuodessa, laaditaan JTO-ehdotus ns. kevennetyn mallirungon mukaisesti.

4.2 Tiedon kerääminen ja tallentaminen

Jalostuksen edellytyksenä on riittävän tiedon saaminen rodun keskitasosta tärkeissä ominaisuuksissa sekä jalostuskoirien tasosta rodun keskitasoon nähden. Useimmat

rotujärjestöt keräävät eri tavoilla tietoa rotunsa koirista. Lisäksi tietoa saadaan Kennelliiton jalostustietojärjestelmästä, rotuprofiileista, luonnetestituloksista ja MH-luonnekuvauksista, käyttökoetuloksista sekä näyttelyarvosteluista.

Jotta mahdollisimman monesta koirasta saadaan yhteismitallista tietoa rotujen keskitasojen määrittämistä varten, Kennelliitto kehittää rotujärjestöjen tiedonkeruuta helpottamaan yksinkertaiset, kaikille roduille soveltuvat käyttäytymis- ja terveystarkastukset. Ne ovat koiranomistajien täytettävissä Kennelliiton internetsivuilla. Kennelliitto myös tiedottaa tehokkaasti tiedonkeruun tärkeydestä paitsi kasvattajille myös pennunostajille ja koiranomistajille.

Jotta nykyistä useamman koiran ominaisuuksista saadaan tietoa, koe- ja näyttelyosallistuminen sallitaan myös kastroiduille uroksille sekä tiettyjen kroonisten sairauksien tai vaivojen takia säännöllistä lääkitystä saaville koirille. Tällaisia sairauksia tai vaivoja ovat esimerkiksi kilpirauhasen vajaatoiminta, atopia ja steriloidun nartun virtsankarkailu. Sallittujen sairauksien ja lääkitysten kohdalla otetaan huomioon eläinsuojelumääräykset: näyttely- ja kilpailutoiminta ei saa vaarantaa koiran hyvinvointia. Koirien osallistumisen edellytyksenä on, että ko. koira rekisteröidään EJ-rekisteriin (Ei Jalostukseen -rekisteri), ja että EJ-rekisteröinnin syy on tallennettu terveystietokantaan.

EJ-rekisteriin voidaan entistä yksinkertaisemmin siirtää koiria, joita ei tulisi käyttää jalostukseen.

Sukusiitosasteen, sukukatokertoimen ja BLUP-indeksin tarkkuutta ja oikeellisuutta parannetaan mahdollistamalla rotujärjestöille pääsy täydentämään rodun koirien polveutumistietoja sekä korjaamaan niiden rekisterinumeroita jalostustietokannassa. Nyt ongelmana on saman koiran esiintyminen usealla eri rekisterinumerolla sekä tuontikoirien lyhyet sukupuut. Lupa täydentää ja korjata koirien sukutauluja annetaan rotujärjestöjen ilmoittamille henkilöille tietyllä ajanjaksolla kerrallaan.

4.3 Kasvattajan vastuu

Kaikki Kennelliiton rekisteröimät kasvattajat, joilla on Kennelliiton ja FCI:n hyväksymä kennelnimi, allekirjoittavat Kennelliiton kasvattajasitoumuksen ja toimivat sen edellyttämällä tavalla.

4.4 Vapaaehtoinen terveys- ja luonneohjelma

Suunnitteilla olevaan koirankasvatuksen terveydenhuolto-ohjelmaan liitetään vapaaehtoinen luonne- ja terveystarkastus. Osallistumalla ohjelmaan kasvattaja sitoutuu kasvattejaan ja omistamiaan koiria koskevan luonne-, terveys- ja lisääntymistiedon antamiseen ja keräämiseen, sekä joihinkin Kennelliiton yleistä jalostusstrategiaa tiukempiin vaatimuksiin, jotka sovitaan yhdessä rotujärjestön kanssa, ja jotka liittyvät rodun JTO:aan. Osallistumalla ohjelmaan kasvattajat saavat kasvateilleen Laatu- ja terveysstatuksen.

Ohjelmaan osallistuvat kasvattajat täyttävät kunkin koiransa ominaisuuksista ja sairaustapauksista kaavakkeen Kennelliiton internetsivuilla. Kaavakkeet vastaavat kohdan 4.2 kyselyiden kaavakkeita, mutta lisäksi mukana voi olla tarkentavia kysymyksiä sekä kysymyksiä koirien lisääntymisestä. Koiran eri iässä raportoidaan eri asioita:

- astutukseen, tiineisaikaan, synnytykseen ja nartun pentujenhoitoon liittyvät asiat

- pentukohtaiset tärkeät asiat ensimmäisten viikkojen ajalta
- koirakohtaiset tiedot sairauden vuoksi tehdyistä eläinlääkärikäynneistä
- käyttäytymiskysely, kun koira on 1- ja 5-vuoden ikäinen
- kuolinikä ja -syy

Lisääntymiseen sekä eläinlääkärikäynnteihin liittyvät tiedot ovat vain ohjelmaan osallistuvien kasvattajien käytettävissä, jolloin tieto ei ole julkista. Tiedon kertyminen mahdollistaa vähitellen tärkeimpien ongelmakohtien tunnistamisen ja mittaamisen sekä rotujen keskitason määrittämisen näiden ominaisuuksien suhteen, jolloin jalostukseen voidaan valita keskitasoa parempia koiria.

Kasvattajien sitoutumista ohjelmaan tarkastetaan pistokokein. Laatupentustatuksen menettää, jos ei noudata ohjelmaa tai Kennelliiton kasvattajasitomusta.

Kaikille roduille kehitetyistä kyselyistä (kohta 4.2) kertyvä tieto liitetään tilastoja laskettaessa yhteen luonne- ja terveystietojen kanssa.

4.5 Perusvaatimukset ja suositukset jalostukseen käytettäville koirille ja yhdistelmille

Koiran ominaisuuksia tutkittaessa tai arvioidessa sen tunnistusmerkintä on aina tarkastettava.

Jalostukseen käytettävän koiran tulee pääsääntöisesti olla iältään vähintään 2-vuotias, mielellään tätä vanhempi, jotta sen ja sen sukulaisten ominaisuuksista saadaan tarpeeksi varmaa tietoa jalostusta varten (kts. myös kohta: Perinnölliset viat ja sairaudet). Rotukohtaiset suositukset jalostuskäytön vähimmäisiäksi pitää kirjata JTO:aan.

Jalostukseen soveltuvalla koiralla ei ole arkielämää haittaavia vaivoja tai ominaisuuksia. Hyvä jalostuskoira on

- käyttäytymiseltään ja luonteeltaan tasapainoinen
- käyttöominaisuuksiltaan rodunomainen (myös seurakoirat)
- kliinisesti terve, myös rakenteensa osalta
- normaalisti lisääntyvä
- peräisin mahdollisimman pitkäikäisestä suvusta
- rakenteeltaan ja ulkomuodoltaan rodunomainen

Jalostukseen ei käytetä yhdistelmää, jolla olemassa olevan tiedon mukaan on keskimääräistä suurempi riski periä epätasapainoista tai epärodunomaista luonnetta, tai hyvinvointia ja elinikää alentavia sairauksia tai ongelmia.

Rotukohtaiset erityisvaatimukset jalostukseen käytettävälle koiralle kirjataan kunkin rodun JTO:aan. JTO:aan perustuva rotujärjestön tai Kennelliiton antama jalostusneuvonta on suositeltava/pakollinen ennen jokaista pentuetta.

Käyttäytyminen ja luonne

Jalostukseen käytettävällä koiralla tulee olla arvio käyttäytymisestään. Arvioksi riittää jokin seuraavista:

- rodunomainen koe, silloin kun kokeeseen liittyy myös sosiaalisuuden arviointi
- luonnetestit

- MH-luonnekuvaus
- BH-koe
- näyttelykaavakkeessa oleva käyttäytymisen arvio vähintään kahdelta eri ulkomuototuomarilta

Jalostukseen käytettävällä koiralla tulee olla hyvä hermorakenne ja rodunomainen toimintakyky, jotta sen todennäköisyys periyttää jälkeläisilleen jokapäiväistä elämää hankaloittavia ja hyvinvointia alentavia ominaisuuksia, kuten arkuutta, on mahdollisimman pieni.

Jalostuksesta hylkääviä piirteitä kaikilla roduilla ovat huono hermorakenne, arkuus sekä liiallinen terveys ja aggressiivisuus. Jos koira saa näyttelyssä kaksi kertaa eri tuomareilta jonkin muun maininnan kuin ”lähestyttävissä”, tai jos sen käyttäytyminen kokeessa, luonnetesteissä, MH-luonnekuvauksessa tai BH-kokeessa on rodulle epätoivottavaa, sitä ei käytetä jalostukseen.

Jalostuskoiran tulee ilman ylenmääräisiä henkisiä tai fyysisiä ponnistuksia kyetä siihen käyttöön, mihin rotu on jalostettu. Käyttökoiraroduissa suositellaan, että jalostukseen käytettävä koira on osallistunut rotunsa rodunomaiseen kokeeseen.

Myös seurakoiraominaisuudet ovat käyttöominaisuuksia. Jalostukseen käytettävän seurakoiran tulee olla sosiaalinen ja hermorakenteeltaan tasapainoinen.

Rakenne ja terveys

Koira on terveytensä puolesta soveltuva jalostukseen, jos sillä ei ole sen omaa hyvinvointia alentavia, normaalin liikunnallisen elämän estäviä sairauksia ja vikoja eikä sairautta, joka vaatii säännöllistä lääkehoitoa, tai vikaa tai sairautta, jota tiineys ja synnytys pahentaa. Se ei saa myöskään tietävästi periyttää edellä mainitun kaltaisia vikoja ja sairauksia.

Kokeisiin ja näyttelyihin osallistuvan koiran on kyettävä liikkumaan normaalisti, eikä sillä saa olla merkkejä sairaudesta tai hengitys- tai liikkumisvaikeuksista. Kokeen tai näyttelyn tuomarin on poistettava tällaiset koirat kilpailusta ja tarvittaessa eläinlääkärin on tarkastettava koiran kunto.

Rakenne ja anatomia

Jalostukseen käytettävän koiran tulee kyetä ilman ylenmääräisiä fyysisiä ponnistuksia toimimaan siinä käyttötarkoituksessa mihin rotu on jalostettu.

Euroopan Neuvoston päätöslauselman mukaisesti jalostukseen ei tule käyttää koiria, joilla seuraavat ominaisuudet ovat rodussaan liioiteltuja:

- hyvin suuri tai hyvin pieni koko
- lyhytraajaisilla koirilla pituuden ja korkeuden välinen suhde
- lyhytkalloisuus tai –kuonoisuus

Jalostukseen käytettävällä koiralla ei myöskään saa olla seuraavia ominaisuuksia:

- pysyvä aukile
- raajojen epänormaalit asennot (esim. liian niukat takakulmaukset)
- hampaiden epänormaalit asennot (esim. lyhytleukaisuus)
- silmien tai silmäluomien epänormaali koko ja muoto (entropion, ektropion, suuret pullistuneet silmät)

- hyvin pitkät korvat
- huomattavasti poimuuntunut nahka

Jalostukseen käytettävän koiran rakenteessa ja ulkomuodossa ei saa olla Kennelliiton laatimassa epäterveiden piirteiden listassa (Liite 6) mainittuja hyvinvointia alentavia vikoja.

Lisäksi tulee varmistaa, että syntyvien pentujen genotyyppi karvattomuus-, merle-, sinidiluutio- ja töpöalleleiden suhteen ei aiheuta koirille terveysongelmia tai vikoja.

Rakenteellisen vian tai heikkouden takia (esimerkiksi liioitellun löysä nahka sekä huuli- ja nenäpoimut, roikkuvat silmäluomet, ahtaat sieraimet, eturaajojen kondrodystrofiamuutokset, polvilumpioluusaatio) kirurgisesti korjattuja koiria ei hyväksytä jalostukseen.

Perinnölliset viat ja sairaudet

Jalostuksessa keskitytään tärkeimpiin koiran hyvinvointiin vaikuttaviin vikoihin ja sairauksiin eli sellaisiin, jotka aiheuttavat koiralle kipua tai epämukavuutta tai jotka muuten rajoittavat koiran normaalia, lajityypillistä elämää. Tällaista sairautta sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Tällaista vikaa tai sairautta periyttävän koiran jalostuskäyttö voidaan sallia vain, jos yhdistelmällä varmistetaan kliinisesti terveitten jälkeläisten syntyminen.

Rotukohtaiset painopistealueet terveydessä linjataan JTO:issa ja PEVISA-ohjelmissa. Lisäksi kaikilla roduilla, joilla esiintyy lonkka- tai kyynärnivelen kasvuhäiriöitä, patellaluksaatiota, spondyloosia ja välilevykalkkeutumia, Kennelliiton hyväksymän mitta-asteikon huonoin tulos estää automaattisesti koiran jalostuskäytön.

Tärkeimpien perinnöllisten vikojen ja sairauksien periytymistavat pyritään selvittämään. Yhden geeniparin säätelemille vioille ja sairauksille pyritään saamaan geenitestit, joilla sairauden kantajat voidaan varmuudella tunnistaa. Ohjeistus rotukohtaisista toimenpiteistä tulee liittää JTO:aan. Jos geenitestiä ei todennäköisesti voida saada aikaan, kehitetään vialle tai sairaudelle standardoitu ja toistettavissa oleva tutkimusmenetelmä. Kunkin rodun tyyppilliset sairaudet voidaan tämän jälkeen rotujärjestön niin halutessa liittää PEVISA-ohjelmaan.

Roduissa, joiden tyyppilliset koiran hyvinvointiin vaikuttavat perinnölliset sairaudet puhkeavat vasta 5-7 –vuotiailla tai tätä vanhemmilla koirilla, jalostukseen käytetään vain koiria, jotka ovat itse terveitä 3-vuotiaina ja joiden vanhemmat ovat terveitä vielä 6–vuotiaina. Jos koiran genotyyppiä ei ole voitu sairauden osalta varmistaa, alle 2-vuotiaiden narttujen ja alle 3-vuotiaiden urosten jälkeläisiä ei rekisteröidä tai parituskumppanin tulee olla todettu sairauden suhteen kliinisesti ja geneettisesti terveeksi.

Jos jalostukseen valitaan yksilö, jonka lähisuvussa esiintyy periytyviä sairauksia, tulee parituskumppaniksi valita terve yksilö, jonka lähisuvussa ei esiinny samaa sairautta tai vikaa.

Yhden geeniparin välityksellä eli laadullisesti periytyvät viat ja sairaudet

Jos vialle tai sairaudelle on olemassa geenitesti, sitä käytetään apuna estämään sairaiden koirien syntyminen. Geenitestillä ei ole tarkoitus karsia sairautta nopeasti pois kannasta.

Kun sairaus periytyy autosomaalisesti resessiivisesti, jalostukseen voidaan käyttää yhdistelmiä, joissa toinen osapuoli on geneettisesti terve, eli joista ei synny geneettisesti sairaita yksilöitä. Geneettisesti sairasta koiraa voi käyttää jalostukseen vain, jos koira ei ole

kliinisesti sairas, ja jos sairaus on sellainen, ettei koiran jalostuskäyttö pahenna koiran kliinistä tilaa. Kantaja*terve ja sairas*terve –yhdistelmistä syntyvät jälkeläiset testataan ennen luovutusikää, ja sellaisten pentujen ostajia, jotka ovat sairauden kantajia, ohjeistetaan pennun genotyypin merkityksestä paitsi koiralle itselleen myös sen mahdolliselle jalostuskäytölle. Kantaja*kantaja yhdistelmät eivät ole sallittuja, mutta jos tällaisia yhdistelmiä täytyy tehdä rodun geneettisen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi, tulee kasvattajan hakea yhdistelmälle Kennelliitolta lupa, syntyneet pennut testataan ja vain terveet yksilöt rekisteröidään FI- tai ER-rekisteriin. Kantaja*kantaja -yhdistelmiä voidaan hyväksyä vain sairauksissa, joiden vaikutus koiran hyvinvointiin on vähäinen. Sairas*sairas -yhdistelmästä syntyviä jälkeläisiä ei rekisteröidä, ei silloinkaan, jos sairaudelle ei ole olemassa geenitestiä, mutta koirat on todettu sairaksi muulla tutkimuksella.

Kun sairaus periytyy X-kromosomaalisesti resessiivisesti, yhdistelmän nartun on aina oltava genotyypiltään terve, uros voi olla joko terve tai sairas. Geneettisesti sairasta koiraa voi käyttää jalostukseen vain, jos koira ei ole kliinisesti sairas, ja jos sairaus on sellainen, ettei koiran jalostuskäyttö pahenna koiran kliinistä tilaa. Terve*sairas –yhdistelmästä syntyvät jälkeläiset testataan ennen luovutusikää, ja sellaisten pentujen ostajia, jotka ovat sairauden kantajia, ohjeistetaan pennun genotyypin merkityksestä paitsi koiralle itselleen myös sen mahdolliselle jalostuskäytölle.

Kun sairaus periytyy autosomaalisesti tai X-kromosomaalisesti dominoivasti, vain yhdistelmä terve*terve on sallittu. Jos sairas*terve -yhdistelmiä täytyy tehdä rodun geneettisen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi, kasvattajan tulee hakea siihen Kennelliitolta lupa, syntyneet pennut testataan ja vain terveet yksilöt rekisteröidään FI- tai ER-rekisteriin. Sairas*terve -yhdistelmiä voidaan hyväksyä vain sairauksissa, joiden vaikutus koiran hyvinvointiin on vähäinen.

Muiden laadullisten periytymistapojen kohdalla toimenpiteet määritetään rotukohtaisesti.

Usean geeniparin välityksellä eli määrällisesti periytyvät viat ja sairaudet

Usean geeniparin säätelemien vikojen ja sairauksien suhteen edetään käyttämällä rodun keskitasoa parempia koiria jalostukseen. Jalostusvalintaan saadaan lisää tarkkuutta, jos tietty osuus jalostuskoiran edellisistä jälkeläisistä tutkitaan ennen koiran seuraavia pentueita. Koiran jälkeläisistä tulee kahden pentueen jälkeen tutkia satunnainen 50 % otos, ja koiraa käytetään uudestaan jalostukseen vain, jos jälkeläiset ovat rodun keskitasoa parempia ja terveempiä. Rotukohtaisessa JTO:ssa määritellään tämä keskitaso.

Lisääntyminen

Narttuja, jotka eivät kykene anatomiansa tai muun syyn vuoksi synnyttämään normaalisti tai eivät huolehdi normaalisti jälkeläisistään ilman fyysistä syytä, ei tule käyttää jalostukseen. Uroksia, jotka eivät kykene normaaliin astutukseen, ei tule käyttää jalostukseen. Myös nartun tulee olla halukas luonnolliseen astutukseen.

Keinosiemennyksen syynä ei saa olla nartun tai uroksen haluttomuus tai kyvyttömyys. Keinosiemennystä käytetään vain koirille, jotka ovat aiemmin lisääntyneet normaalisti.

Pentua, jota joudutaan normaalisynnytyksen jälkeen elvyttämään ja erityisesti tukemaan ensimmäisen elinviikon aikana hengissä säilymistä, ei käytetä jalostukseen.

Narttuja, joiden hyvinvointia astutus, tiineys tai synnytys voi nartun tai pentujen anatomisten ääripiirteiden vuoksi haitata, ei saa käyttää jalostukseen.

Pitkäikäisyys

Jalostukseen käytetään mahdollisimman pitkäikäisistä suvuista polveutuvia koiria. Roduissa, joilla on jalostustietojärjestelmän mukaan kahdeksan vuotta alhaisempi keskimääräinen elinikä, tulee jalostukseen käytettävän koiran isovanhempien sekä näiden sisarusten ja vanhempien eliniän olla pitempi kuin rodun keskimääräinen elinikä.

Koiran elinikää ei saa turhaan pitkittää hyvinvoinnin kustannuksella.

Rotutyyppi

Jalostukseen käytettävän koiran tulee olla rotumääritelmän mukainen ja tunnistettavissa rotunsa edustajaksi. Sillä tulee olla hyväksytty tulos joko jalostustarkastuksesta tai näyttelystä (T). Sen tulee rakenteensa puolesta kyetä käyttöön, johon sen rotu on jalostettu. Tässä yhteydessä otetaan huomioon myös muut ulkomuoto-ominaisuudet kuten esimerkiksi turkin määrä ja laatu sekä käpäliden ja polkuanturoiden rakenne.

4.6 Perinnöllinen monimuotoisuus

Jalostuksesta ei tule sulkea pois enempää kuin 50 % pentueista tai enempää kuin se rodun osuus, joka saadaan jakamalla luku 1 rodun keskimääräisellä, kahdella kerrotulla pentuekoolla (kts. yhdistelmiä koskevat rajoitukset 4.5).

Yksittäisen uroksen elinikäinen jälkeläismäärä saa olla viisi prosenttia suhteessa kunkin rodun yhden sukupolven (neljä vuotta) rekisteröintimäärään, kuitenkin enintään 100 jälkeläistä. Jälkeläismäärän tulee jakautua eri vuosille siten, että uroksella saa yhden vuoden aikana olla korkeintaan 25 pentua. Ensimmäisen sukupolven jälkeen uroksen käyttö jalostukseen pitää perustua sen jälkeläisnäyttöön. Jalostuksessa tulisi suosia iäkkäämpiä, terveitä uroksia ja tärkeimmissä ominaisuuksissa vähintään rodun keskitasoa tai keskitasoa parempia jälkeläisiä jättäneitä uroksia. Pienissä populaatioissa, joiden rekisteröintimäärät jäävät alle 250 viiden vuoden tarkastelujaksolla, yhdellä uroksella tulisi elinaikanaan olla korkeintaan 2-3 pentuetta. Laskennassa otetaan huomioon rodun keskimääräinen pentuekoko.

Kunkin rodun isien ja emien lukumäärän suhde tulee sukupolvittain eli nelivuotisjaksoittain olla vähintään 0,70.

Lähisukulaisyhdistelmistä (isä/emä*jälkeläinen, isoisä/isoemä*jälkeläinen sekä täyssisarukset ja puolisisarukset) syntyviä jälkeläisiä ei rekisteröidä.

Jalostukseen suositellaan käytettäväksi yhdistelmiä, joissa yksittäinen koira ei viiden sukupolven ajalla esiinny useammin kuin kerran (viiden polven sukukatokerroin = 100%).

Kotimaisten rotujen kohdalla perinnöllisen monimuotoisuuden säilyttämiseen edellytetään rotujärjestöiltä erityistä huomiota.

Jos rodun tehollinen koko ulkomailla olevat populaatiot huomioiden on sukusiitosasteen kasvunopeuden perusteella laskettuna 50 tai tämän alle, tai jalostuskoirien lukumäärään

perustuvalla kaavalla laskettuna 200 tai tämän alle, rotuun voidaan hankkia lisää perinnöllistä vaihtelua roturisteytyksillä ja/tai maatiaiskoirien rotuun otolla.

Roturisteytys hyväksytään myös, jos rotuun on kasautunut niin suuri määrä tiettyä tai tiettyjä vikoja ja sairauksia tai näihin altistavia geeniversioita, että rodusta ei löydy tarpeeksi terveitä koiria jalostukseen. Samoin voidaan menetellä, jos alkuperäiset käyttöominaisuudet ovat hävinneet ja niitä halutaan palauttaa.

Kolmas roturisteytyksen mahdollistava tilanne on rodun koirien rakenteen tervehdyttäminen. Jos rodun koirat eivät ole tarpeeksi terverakenteisia lisääntyäkseen normaalisti, voidaan rodun jalostusta jatkaa risteyttämällä sitä terverakenteisempaan rotuun niin, että yhdistelmien narttuina käytetään terverakenteisempaa yksilöä ja uroksena alkuperäisen rodun yksilöitä.

Risteytys- ja rotuunottosuunnitelmat tehdään yhteistyössä rotujärjestön ja Kennelliiton jalostustieteellisen toimikunnan kanssa. Kennelliitto laatii yleisen ohjeistuksen roturisteytyksien käytännön toteutuksesta.

Perinnöllisen monimuotoisuuden ylläpito sallii kompromisseja jalostuskoirien laadun suhteen, kun kyse on koiralle pienimerkityksisistä virheistä. Kompromisseilla ei kuitenkaan sallita kliinisesti sairaan koiran jalostuskäyttöä.

4.7 Kouluttaminen ja tiedottaminen

Kennelliitto kouluttaa kasvattajia ja rotujärjestöissä toimivia jalostusneuvoja säännöllisesti järjestettävillä koulutuspäivillä, joissa annetaan tietoa ajankohtaisista jalostusasioista. Kennelliitto pitää yhteyttä alan tutkijoihin ja eläinlääkäreihin ylläpitääkseen tietojaan ja osaamistaan koiranjalostukseen liittyvissä asioissa. Tärkeät, kasvattajien jalostusvalintoihin vaikuttavat uudet tutkimustulokset ja jalostusohjeet julkaistaan Kennelliiton internetsivuilla.

Ulkomuototuomarien kouluttaminen, ks. kohta 5 otsikko Anatomiset ääripiirteet.

Koiranpitoon ja -kasvatukseen laaditaan hyvinvointiohjeistus, jonka avulla pennunostajat, koiranomistajat ja kasvattajat pystyvät varmistamaan koiriensa hyvinvoinnin ja jalostuskelpoisuuden. Hyvinvointiohjeistuksessa käydään tarkasti läpi koiran lajityypilliset tarpeet sekä esimerkiksi luonnollisen synnytyksen kulku.

Kennelliitto kouluttaa ja neuvo koiranomistajia ja pennunostajia, jotta he osaisivat valita itselleen sopivan rodun, etsiä mahdollisimman terveen ja luonteeltaan rodunomaisen pennun sekä osallistua oman koiransa osalta tiedonkeruuseen.

Yleistä tietoisuutta koiranjalostuksen tärkeistä asioista kasvatetaan perustamalla Vuolasvirtapalkinnon ohelle terveys-, luonne- ja monimuotoisuusjalostukseen kannustava palkinto, jossa mitataan kasvattien tasoa luonneominaisuuksissa, terveydessä, pitkäikäisyydessä ja perinnöllisessä monimuotoisuudessa.

Vapaaehtoisen terveys- ja luonneohjelman käynnistämiseksi ja mainostamiseksi järjestetään rahakeräys, hankitaan esimerkiksi jokin myyntituote, jonka tuotto menee järjestelmän pystyttämiseen.

4.8 Kansainvälinen yhteistyö

Niiden rotujen kohdalla, joiden rotumääritelmässä edelleen sallitaan koirien hyvinvointia vaarantavia ominaisuuksia, tehdään muiden Pohjoismaiden kanssa aloitteita FCI:lle, jotta se tekisi rotumääritelmämalleille esityksiä rotumääritelmien muuttamisesta ja tarkentamisesta.

Euroopan Neuvoston julkilausumaa mukaellen rotumääritelmässä tulee määritellä koirille enimmäis- ja vähimmäiskorkeus ja –paino (tarkoituksena ehkäistä liian suureen tai liian pieneen kokoon liittyviä ongelmia) ja rajoittaa koirien pituuden ja korkeuden suhdetta selkärangan vaurioiden välttämiseksi. Lisäksi tulee määrittää pään mittasuhteet, jotka mahdollistavat esimerkiksi tarpeeksi pitkän kallon ja kuonon, jotta koira ei kärsi hengitysvaikeuksista, kyynelkanavien tukkeumista ja synnytysvaikeuksista.

Rotumääritelmässä tulee tavoitella rakennetta, jolla vältetään pysyvä aukile, raajojen epänormaali asento, hampaiden epänormaali asento (esim. lyhytleukaisuus), silmien tai silmäluomien epänormaali koko ja muoto (entropion, ektropion, suuret pullistuneet silmät), hyvin pitkät korvat sekä nahan huomattava poimuuntuminen. Lisäksi karvattomien rotujen rotumääritelmien tulee tunnustaa karvallisten yksilöiden olemassaolo, mahdollistaa niiden käyttö jalostuksessa ja lisätä rotumääritelmiin karvallisia yksilöitä kuvaavat rotupiirteet.

FCI:lle tehdään Pohjoismaisen Kennelunionin (PKU) kautta aloitteita myös samantaustaisten, valtioiden rajojen tai värien erottamien rotujen määrittämisestä rotumuunnoksiksi, joita saisi harkitusti risteyttää keskenään.

5 Toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi

Kaikkien pentueiden polveutuminen varmistetaan, jotta jalostusvalinta perustuu paikkansapitäviin, koirakohtaisiin tuloksiin eri ominaisuuksista.

Koirarekisteriohjeeseen tehdään tämän lisäksi tarvittavat muutokset merkittävimmistä rajoituksista:

- sukusiitoksen rajoittaminen
- yleiset jälkeläismäärien rajoitukset
- yleiset perinnöllisiä vikoja ja sairauksia koskevat rajoitukset yhdistelmille

Luonne ja käyttäytyminen

Hyödynnetään koiran luonteen mittarina sellaisia rodunomaisia kokeita, joissa koiran sosiaalisuus arvostellaan. Tallennetaan koirille näiden kokeiden tulokset jalostustietojärjestelmään.

Luonnetestituloksista tallennetaan jalostustietojärjestelmään loppupisteiden lisäksi myös eri osioiden pisteet. Luonnetestien tai MH-luonnekuvauksen tulosta ei voida käyttää luonteen mittarina jalostuksessa, jos testi tai kuvaus on jouduttu keskeyttämään. Tulosten tulkittamiseksi rotujärjestöt määrittelevät Kennelliiton luonnetestityöryhmän avulla roduilleen rotukohtaiset luonneprofiilit, jotka määrittävät raamit rodunomaiselle käyttäytymiselle eri testi- tai kuvausosioissa.

Kun luonneominaisuuksien eri mittareista on kertynyt rodulle tarpeeksi tietoja, voidaan niille aloittaa BLUP-indeksilaskenta. Indeksijä voidaan laskea rodunomaisten kokeiden tuloksille, luonnetestituloksille ja MH-luonnekuvauksille sekä näyttelyiden luonnearvioinneille. Indeksit ovat luonneominaisuuksissa erityisen tärkeitä, koska luonnearvioinneissa esiintyy ominaisuuksista eniten arvosteluiden välistä hajontaa.

Anatomiset ääripiirteet

Rotumääritelmä kuvaa pääsääntöisesti rodun yksilöille terveen rakenteen, ja jalostuksessa tulisi pysyä rotumääritelmien asettamissa rajoissa. Useimmissa tapauksissa anatomiset ääripiirteet johtuvat rotumääritelmien virheellisistä tulkinnoista. Koulutetaan ulkomuototuomareita tunnistamaan liioitellut, epäterveet piirteet käyttäen apuna Kennelliiton työryhmän laatimaa epäterveiden anatomisten piirteiden listaa (Liite 6). Suositetaan näyttelyissä tuomareita, jotka palkitsevat koiria ottaen ensi sijassa huomioon terveyden ja rodunomaisen käyttäytymisen rodunomaisen ulkomuodon lisäksi.

Voidaan myös mitata jalostuskandidaatit rodun tärkeimpien rakenneongelmien suhteen ja suositella jalostukseen koiria, jotka ovat rodun keskitasoa terveempiä. Mittaus voidaan tehdä näyttelyiden, jalostustarkastusten tai terveystarkastusten yhteydessä. Mittaustuloksesta saadaan varmempi, jos mittaus toistetaan kahteen kertaan ja tuloksista otetaan keskiarvo.

Perinnölliset viat ja sairaudet

Jalostustietojärjestelmään lisätään rodun keskiarvo kunkin tallennettavan, määrällisesti periytyvän vian ja sairauden kohdalle, jotta koiria voidaan jalostusvalinnassa verrata rodun keskitasoon nähden.

Myös arvio kunkin koiran perinnöllisestä tasosta voidaan lisätä jalostustietojärjestelmään, laskemalla koiran itsensä sekä sen vanhempien, sisarusten ja jälkeläisten sukulaisuussuhteilla painotettujen tulosten keskiarvo sekä sen poikkeama rodun keskiarvosta.

Tärkeimmille ominaisuuksille voidaan tiedon kertyessä aloittaa BLUP-indeksilaskenta. Jos rodulle lasketaan jossain muussa maassa BLUP-indeksejä samalle ominaisuudelle kuin Suomessa, voidaan suomalaisen indeksin tilalla käyttää koiralle ulkomailla laskettua indeksia, jos ulkomaisen indeksin arvosteluvarmuus on suurempi kuin suomalaisen.

Pitkäikäisyys ja kuolinsyyt

Kennelliitto kartoittaa rotujen keskimääräistä elinikää ja kuolinsyitä (mm. Omakoiran ja rotukohtaisten tilastojen avulla). Roduille, joiden elinikä on selvästi keskimääräistä alhaisempi, kehitetään ikäindeksi (BLUP tai mahdollisesti yksinkertaisempi menetelmä). Pilottitrotuna käytetään berninpaimenkoiraa. Kuolleista pennuista kerätään tietoa liittämällä sähköiseen pentueilmoitukseen kuolin- tai lopetussyy. Tällaisten pentujen rekisteröinti on kasvattajille ilmaista.

Myös eläinlääkärit voivat kartuttaa kuolinsyitä koiran omistajan luvalla.

Perinnöllinen monimuotoisuus

Jalostukseen käytettävien koirien osuuden nostamiseksi tiedotetaan jatkuvasti ns. kotikoirien tarpeesta jalostuskäytössä. Monessa rodussa lemmikkikoiran omistaja ei miellä koiraansa jalostusyksilöksi, jos sen kanssa ei harrasteta kokeita tai näyttelyitä. Roduissa, joissa ei saada tarpeeksi koiria jalostukseen, voidaan järjestää kotikoirakatselmuksia (vrt. Suomen Rottweileryhdistyksen Peräkammarin Pojat –tilaisuudet), joissa koirien käyttäytyminen ja muu rodunomaisuus sekä rakenteen terveys tarkastetaan.

Jotta potentiaalisten jalostuskoirien omistajat saadaan tavoitettua, Kennelliitto lisää koirien myynissä käytettävään kauppakirjalomakkeeseen rastitettavan kohdan, jolla pennunostaja sallii Kennelliiton luovuttaa nimensä ja yhteystietonsa jalostuskoiraa etsivälle kasvattajalle.

Rotujen yleinen tila

Jalostustieteellinen toimikunta arvioi rotujen ominaisuuksia ja perinnöllistä monimuotoisuutta apunaan rotujärjestöjen laatimat rotukohtaiset JTO:t, lista epäterveistä anatomisista ääripiirteistä, rotuprofiilit sekä jalostustietokannan tilastot. Arvioinnin yhteydessä voidaan tarvittaessa antaa rotujärjestöille toimenpidesuosituksia tai rajoittaa sellaisten yksilöiden jalostuskäyttöä, joilla olemassa olevan tiedon mukaan on keskimääräistä suurempi riski periyttää epätasapainoista tai epärodunomaista luonnetta, tai hyvinvointia alentavia sairauksia tai rakennetta.

6 Liitteet

Liite 1: Eläinsuojelulain 8 § ja lakia täydentävän eläinsuojeluasetuksen 24 § (elainsuojelulaki_ja_asetus.pdf)

Liite 2: EVIRAN lausunto luonnontöpöhäntäisten koirien kasvatuksesta (EVIRA_lausunto.pdf)

Liite 3: FCI:n yleinen jalostusstrategia (FCI_jalostusstrategiaehdotus.pdf)

Liite 4: Lemmikkieläinten jalostusta koskeva EN:n päätöslauselma (ENpaatoslauselma.pdf)

Liite 5: FCI:n ohjeistus rotumuunnosten sekä eri rotujen risteytyksistä (FCI_ohjeet_roturist_muunnosrist.pdf)

Liite 6: Ohjeistus ulkomuototuomareille suomeksi ja englanniksi (ulkomuotoesitys.pdf)